

Ploeteren op keelklanken

Hoe Arabisch leren leidt tot meer begrip voor inburgeraars

Hoe is het om als taaltrainer voor anderstaligen zelf in de schoolbanken te zitten, en een cursus Arabisch te volgen? "Rondzwemmen in een vreemde taal, op zoek naar houvast."

IRENE DE POUS

Foto: Bart Versteeg

De taalvrijwilliger in de inburgeringsklas waar ik lesgeef, houdt een leeg A4'tje vlak voor haar mond. "B", zegt ze. En daarna: "P". Ze wijst naar het A4'tje. "Zie je dat bij de *p* het blad een beetje beweegt? En bij de *b* niet?" Ze doet het nog eens. De beweging is minimaal. Het verschil in de klank eigenlijk ook. Zeker voor cursisten wier moedertaal Arabisch is, blijken de *b* en de *p* keer op keer voor problemen te zorgen. Terwijl het – in sommige gevallen – voor de betekenis van een woord wel degelijk uitmaakt.

'Pas op voor die peer!'

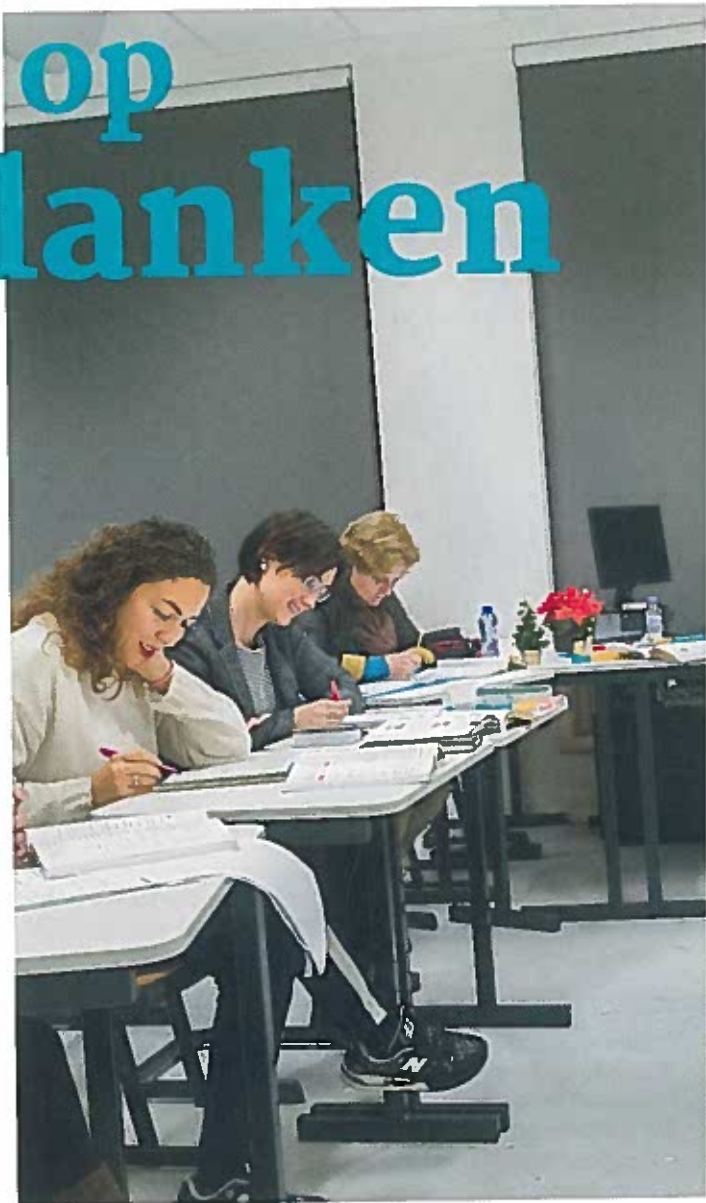
'Huh? O, die beer. Rennen!'

AHA-ERLEBNIS

Als ik zelf aan een introductiecursus Arabisch deelneem, sta ik plotseling in de schoenen van mijn cursisten. Een Syrische taalvrijwilliger probeert ons het klankverschil te leren tussen drie soorten *t*'s. De eerste is hetzelfde als onze *t*. De tweede is ook nog te doen, en klinkt als het Engelse *th* in *thin*. Bij de derde beginnen de problemen. Het is een gewone *t*, maar dan uitgesproken met je tong tegen de ondertanden, een voor het ongeoefende oor lastig hoorbaar verschil.

Zo blijken er meer klanken lastig te zijn. Ook de *d* en de *s* hebben drie varianten. In totaal zijn er maar liefst zeventien verschillende plekken in de keel en mond waar de 28 letters van het Arabische alfabet worden verklankt. En dat verschil is niet onbelangrijk. Zo betekent *qalb* met een keel-*k* 'hart', en *kalb* met een gewone *k* 'hond'. En de *p*? Die bestaat in het Arabisch helemaal niet.

Tijdens de introductiecursus volgt zo de ene aha-erlebnis na de andere. Ineens begrijp ik sommige problemen van mijn Arabischtalige cursisten. Tegelijkertijd

ervaar ik hoe het voelt om in een vreemde taal met vreemde klanken en een vreemd alfabet rond te zwemmen, op zoek naar houvast.

Wereldwijd spreken zo'n 280 miljoen mensen Arabisch en in 21 landen is het de omgangstaal. Aan de ene kant is er de spreektaal. Deze lokale dialecten verschillen zodanig dat iemand uit Caïro niet zomaar iemand uit Marokko kan verstaan. Daarnaast is er het Modern Standaardarabisch. Dit is de lees-en-schrijftaal die kinderen van Marokko tot Indonesië op school leren en waarin bijvoorbeeld het nieuws wordt voorgelezen. Het is gebaseerd op het klassiek Arabisch, waarin de Koran is geschreven.

ONDERGESCHIKT

Het Modern Standaardarabisch is wat we leren op de cursus, en dat begint met het leren van de letters. Wat meteen opvalt, is de volkomen ondergeschikte rol van klinkers. Het Arabisch kent maar drie klinkers – *a*, *oe* en *ie* – in korte en lange vorm. De korte klinkers hebben geen eigen letter, maar worden via een klinkertekentje bij de voorafgaande medeklinker geschreven. Vaak worden ze echter helemaal weggelaten, bijvoorbeeld in kranten of bij ondertiteling op tv. De lezer moet dan uit de context opmaken welke klinkers er in het woord ho-

Arabische les in Den Haag.

ren. Als dat in het Nederlands net zo zou zijn, dan zou je uit de context moeten opmaken dat het woord *kt* staat voor 'kat', en niet bijvoorbeeld voor 'kit' of 'kot'. Voor de lange klinkers worden letters uit het alfabet gebruikt die ook een medeklinker kunnen zijn, dus ook hiervoor is de context doorslaggevend.

Dit is een grote tegenstelling met het Nederlands, waarin het een heus klinkerfeest is. Niet alleen hebben we een overvloed aan bijzondere klanken – zoals de *eu*, *ui*, *ij*, *au*, *ooi* en *aai* – we hechten ook nog eens belang aan de verschillende spelling van dezelfde klanken, zoals *ei/ij* en *ou/au*. Geen wonder dat de Arabischspreekende cursisten hier zo'n moeite mee hebben. Een zelfstandig woord dat puur uit klinkers bestaat, zoals *ui* of *ei*, zul je in het Arabisch niet tegenkomen.

'FIETS ROOD'

In het Arabisch spelen medeklinkers de hoofdrol, en wel in de vorm van 'stamletters'. Bijna elk woord is opgebouwd uit drie stamletters. Deze stamletters geven de basisbetekenis van het woord. Van daaruit ontstaan verschillende woorden met elk net weer een andere betekenis. Bijvoorbeeld: de drie stamletters *d-r-s* hebben als basisbetekenis 'leren'. Uit deze letters ontstaan de woorden *madrassa* ('school'), *mudarris* ('leraar') en *dars*

('les'). Ook een interessant voorbeeld: *jihad*. Dit woord heeft dezelfde stamletters als *jahada*. *Jahada* betekent 'je inspannen'. Cursusdocent Willem Jansen: "Zo zie je dat het veel meer betekenissen heeft dan hoe je het nu vaak in de media hoort. *Jihad* wordt bijvoorbeeld ook gebruikt om een persoonlijke worsteling aan te duiden. Je spant je in om iets te bereiken."

Een ander interessant inzicht dat ik aan mijn cursus overhield: een woordje als *is* wordt vaak achterwege gelaten in het Arabisch. 'De fiets is rood' is letterlijk vertaald simpelweg 'Fiets rood.' Dit verklaart misschien

Vergeleken met het Arabisch is het in het Nederlands een heus klinkerfeest.

het te pas en te onpas opduiken van het woordje *is* in de Nederlandse zinnen van cursisten. Zo zag ik vaak zinnen voorbijkomen als 'Ik fiets naar school is.' O ja, zullen ze hebben gedacht, er moest ergens *is* staan waar wij dat niet schrijven.

HANDSCHRIFT

Maar vooral heb ik begrip gekregen voor verzoeken van cursisten om in een duidelijker handschrift te schrijven, en voor de vraag wat die streep aan het eind van het woord nu voor letter was (een *n*). Want waar in de Arabische les na veel moeite het herkennen van de blok-schriftletters me aardig afging, leek alles in handschrift ineens gewoon een lange streep, met hier en daar een uitstulping, puntje of krulletje. Met nieuwe ogen keek ik naar mijn eigen handschrift en zag ik dat de *r* de ene keer verdraaid veel op een *n* lijkt, de andere keer op een *i*, en dan weer op een *l*. Ga daar maar aan staan, als je het woord niet kent.

Irene de Pous is zelfstandig journalist en was werkzaam als taaltrainer in Den Haag.

Een nieuwe app voor NT2-docenten

Niet alleen sprekers van het Arabisch lopen tegen taalspecifieke problemen aan bij het leren van het Nederlands. Zo kent het Pools geen lidwoorden en maakt het Turks geen onderscheid tussen *hij* en *zij*. "Docenten hebben daar nu vaak weinig kennis over", zegt Sterre Leufkens, taalkundige aan de Universiteit Utrecht (UU). Daarom ontwikkelen taalkundigen van de UU samen met taaltechnologen en onderwijsexperts een app die deze cruciale verschillen met de belangrijkste moedertalen inzichtelijk maakt. Een prototype met het Pools en het Syrisch Arabisch komt dit voorjaar beschikbaar via nt2.sites.uu.nl. Daar is nu al informatie te vinden over zeven talen.

Leufkens: "De laatste decennia werd er in het onderwijs gedacht dat we alleen op het Nederlands moeten focussen. Maar daar komt men langzamerhand van terug. Positieve aandacht voor de moedertaal kan een goede bron van zelfvertrouwen zijn."